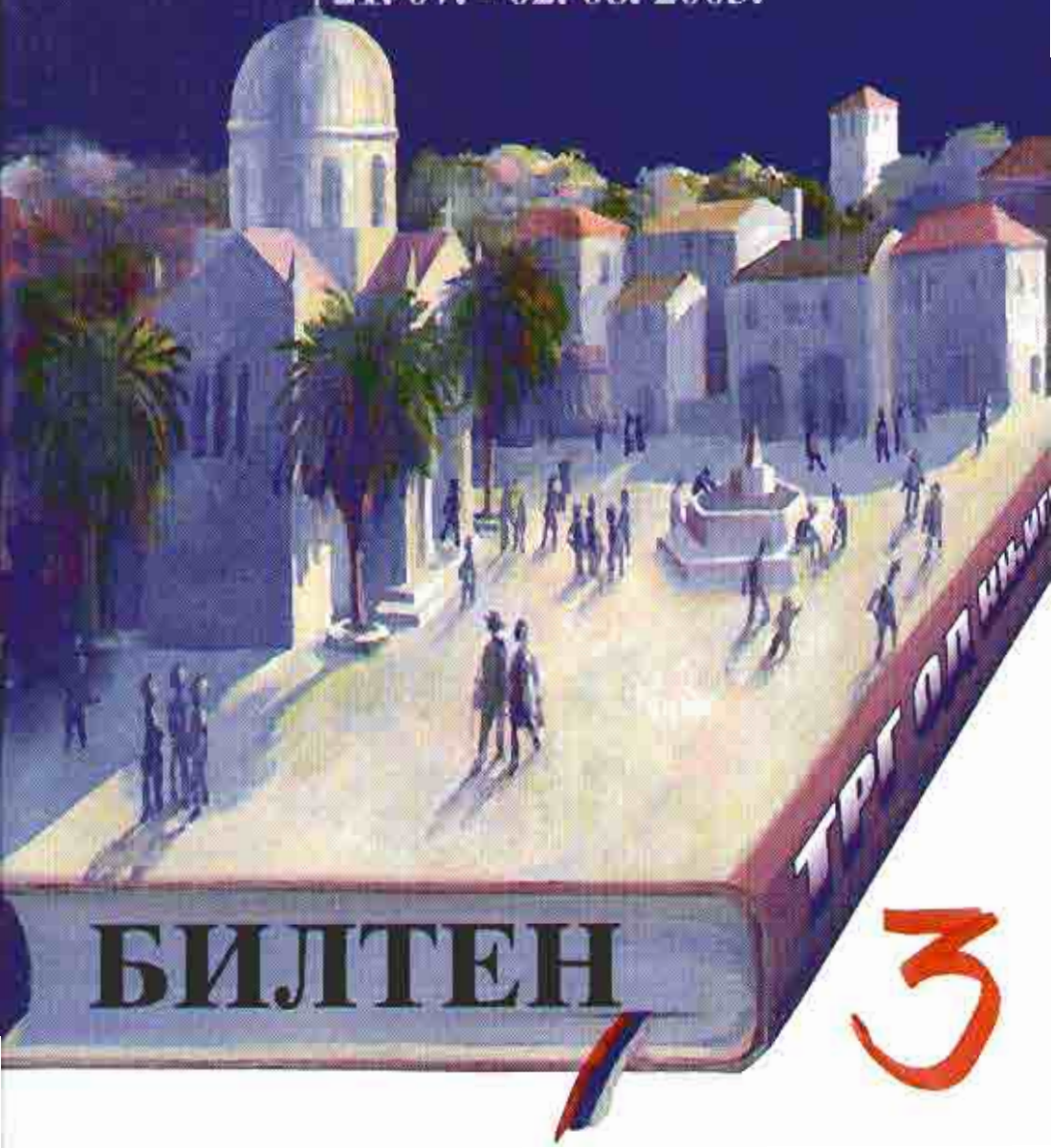

ХЕРЦЕГ-НОВИ
ТРГ ОД
КЊИГЕ

† 21. 07. - 02. 08. 2003.

БИЛТЕН

3

ТРГ ОД КЊИГЕ

Издавачко - књижевна манифестација

Промијени (мо) се

ХЕРЦЕГ-НОВИ, 21. јул – 02. август 2003. године

Уторак, 29. јул

21:00 час

– РУСИЈА НА ПРЕЛОМУ ВЕКОВА

(Службени лист Србије и Црне Горе)

Проф. др Сава Живанов и Зоран Живковић

КРАЈ КРАЉЕВИНЕ ЦРНЕ ГОРЕ

(Службени лист Србије и Црне Горе), 1-3

Проф. др Драгомир Живсјинковић и Зоран Живковић

Сриједи, 30. јул

21:00 час

Андреј Макин – ЗЕМЉА И НЕБО ЖАКА ДОРМА

(Паидеиа, Београд)

Говориће: Анђа Петровић, Петар Живадиновић

Четвртак, 31. јул

21:00 час

АКО ВАС МОЈ УДЕС ХУДИ ...

(У славу Александра Сергејевича Пушкина)

академик Павле Радусиновић, др Слободан Калезић, Жарко Ђуровић, Оливера Доклестић, Перивој Поповић, Вишња Косовић, Весна Радовић, Милица Краљ, Веселин Ракчевић, Драган Стојадиновић.

Петак, 01. август

21:00 час

Раца Попов – БИО САМ СРЕЋНИ КОЊ

(Јов, Београд)

Уводна ријеч / Желидраг Никчевић

22:00 часа

Босиљка Пушић – ОТВАРАЊЕ ПУТКЕ

(Лом, Београд)

Босиљка Пушић, Флавио Ригонат

Уводна ријеч / Желидраг Никчевић

Субота, 02. август -

СВЕЧАНО ЗАТВАРАЊЕ

Пјеснички хепенинг

Ријеч Извршног директора Селимира Радловића

Народна и универзитетска библиотека «Иво Андрић» - Приштина (али «Тридесет књига у изгнанству») и осврт на књигу Аца Ракочевића «Страх од сјутра»

КЊИГУ НЕ МОГУ УБИТИ

«Многи које не убише, морали су у изгнанство. Изгнаник је самим чином изгнанства осакаћен, унакежен и пронажен. Од њега зазиру, окрећу главе, беже, склањају се... Изгнаник је изгубљени једрењак у океану коме су зли вјетрови једра разбуцали. Најтеже је изгнаник у својој земљи бити, јер у свој земљи очекујеш да је бар та твоја земља – твоја, а она ти се покаже туђом и од оне најтуђе. За убиства сви имају смисли, сви народи, све државе и сви њихови владари и главари. За самилост и право сви чули, али их само ретки познају и с њима се друже.»

Овако је почео свој есеј-балладу књижевник Ацо Ракочевић, представљајући четврте вечери Сајма «Трг од књиге» Народну и универзитетску библиотеку «Иво Андрић» из Приштине која се већ четири године налази у изгнанству. За то вријеме ипак је ова библиотека успјела да штампа тридесет књига, (јер књига се не може убити!), па је ова промисија и насловљена «Тридесет књига у изгнанству». Осим Ракочевића о приштинској програми библиотеци и њеним књигама говорио је управник библиотеке мр Јордан Ристић

«Ти са смислом за убијање у Приштини су убили Градску библиотеку, као оно некада давно када су убили Народну библиотеку у Београду, па смо равно 51 годину веровали да се такав злочин више нећемо и нигде неће десити. У убиству Градске библиотеке учествовали је велика и моћна Америка, са још 18 земаља старе и културне Европе. Тој пролећа 1999 године убијали су Овидија и Сократа, Дантеа и Сервантеса, Гетеа и Шилера, Шекспира, Мана и Драјзера, Шоа и Балзака, Пушкина, Лорку, Пропера, Перл Бак... И да треба да убију само Светог Саву, Филипа Вишњића, Његоша, Андрића, Ћосића... На крају 20. , а у освит 21. вијека културна Европа је књигу убијала, истакао је Ракочевић.

И тако је и библиотека постала изгнаник у сопственој земљи. Онај једрењак на узбурканом мору, са разбуцаним једрима.

«Како лађу на полуделом мору одржати, па је макар и ријешу у матичну луку вртити?» запито се Ракочевић и додао да је « већ пет година како се њен капети мр Јордан Ристић домишља како поломљеним веслима да права нове завеслаје, јер га таласи опште немарности и незинтересованости са свих страна заплускују.»

«Иако изгнана, понижена и увређена, библиотека «Иво Андрић» из Приштине још траје. И њени прагуљи, иво, светле у овој драгоцену круни људског ума, а на херцеговском «Тргу од књиге», оптимистички је завршио свој болни есеј (о изгнаницима и изгнанству је ријеч) Аца Ракочевић.

Неке конкретне податке о овој библиотеци презентовао је публици на «Тргу од књиге» директор програне Народне и универзитетске библиотеке «Иво Андрић» Јордан Ристић.

«Поред основне делатности, библиотека је пружала услуге студентима и научним радницима из различите богатог научног и књижевног фонда од милион примерака ових књига и била центар духовних и културних догађања. У просторијама библиотеке годишње је организовано стотинак програма... Чак је библиотека организовала и сајам књига који је обећавао да поставе традиционална манифестација. Вриједан сегмент библиотеке је био и остао издавачка делатност која за период од десетак година бележи бројку од стотинак књига којим се библиотека поносила, рекао је Ристић.

«Данас говоримо о књигама које је библиотека објавила у изгнанству у последње четири године, од јуна 1999. године до данас. Споменућу само најзначајније које је библиотека успела, упркос свим невољама да објави. Ту је двотомно издање *Монографије о Грчаници* чији су аутори проф. **Бранислав Тодић** и проф. **Слободан Ђурчић**. Библиотека је устројила посебну елицију *«Знаменити Срби Косова и Метохије»*. И у тој библиотеци објављено је девет књига. Афирмисали смо рад националних радника: **Зарица Р. Поповића**, **Јанчића Поповића**, **Григорија Божовића**, академика **Глише Елезовића**... Објавили смо књиге академика **Атанаеија Урошевића** *«Косово 1»* и *«Косово 2»*, као и библиографију о богатом научном делу академика **Урошевића**. Успели смо да објавимо и романе **Томе Ралосављевића**, **Аце Ракочевића**, **Пере Стефановића**... Такође у нашем издању објављене су књиге песама **Слободана Стојковића**, **Браниславе Вујачић**, **Брилка Ковачевића**, **Стољика Станишића** – песника којим је тема Косово или који живе на Косову и Метохији. Објавили смо студију **Вука Филиповића** о *Милану Ракићу*, као и студије универзитетских наставника **Зорана Павловића** и **Милоша Ђорђевића** о савременим српским епиграфима», рекао је Ристић, напомињући да је и ово «део историје развоја мисли и духа у овом делу српске државе, простору на ком се преплићу наде и изазови, снови о опстанку једног народа, али и попришту једне од највећих трагедија српског народа на крају миленијума».

На крају је Ацо Ракочевић прочитао потресним гласом један потресни одломак из своје најновије књиге *«Страх од сутра»*.

«Не знам ко сам ни куда идем. Прошлост ми нестварна и изкитоперена. Лудило и мора, Гњива лудара у грлу заглављена. Садашњост, смрт и суза над њом, а будућност усковитлани вир и помор у њему. И не знам да ли је страх рођен из оног што је било или из оног што ће бити...»

Ацо Ракочевић (Црна Гора, 1938) за дјецу и омладину објавио је: *«Невесели избор»*, *«Кад су свици застали»*, *«Државна деца»*, *«Бела поточора»* и *«Човек који прескаче ваздух»*. За одрасле: *«Самочињ»*, *«Морам Цигане да нађем»*, *«По ветру с Косовом о врату»*.

Ацо Ракочевић за сајамски Бистен

О Сајму...

Други пут сам у Херцег – Новом на Сајму. Први пут сам био 2002. године, када је представљена моја књига *«Морам Цигане да нађем»* у којој сам такође говорио о страдањима на Косову. Сада сам поново овде и чини ми се да је баш лепо што је Сајам премештен на ово место које је тако импресивно, тако деликатно делује. И добро је што је тако урађено. Приметао сам да у Херцег Новом многи људи имају интересовања за књигу. И требало би настојати да овај сајам добије још већи значај.

О писању у изгнанству...

Тешко је рећи да ли сећања на оно што је било и што смо преживели подстићу на стваралаштво или не. У неким тренуцима чини ти се да мораш нешто о томе рећи. А онда, опет, помислиш како рећи оно што не можеш никоме на овоме свету објаснити и речима дочарати, па се осећаш немоћним. Чини ти се узалудним све то што радиш... Али у писцима постоји неки ђаво који их тера да стално нешто пишу, да стално нешто шкрабају, па ваљда тај ђаво станује и у мени...

Вишња Косовић – «КАПИЈА ЗА НОВУ РИЈЕЧ»

ТРАГАЊЕ ЗА ЉЕПОТОМ, ИСТИНОМ И ПРАВДОМ

Програм је отворила Вишња Косовић читајући једну од прича из збирке «Капија за нову ријеч», а **Желидраг Нисчевић**, критичар Сајма, рекао је да се из ових прича јасно сагледава карактер приповедачке умјетности Вишње Косовић, њене наклоности и њена стремљења. Ријеч је о образованом, култивисаном аутору, професионално посвећеном духовним сферама и управо из те компликоване позиције тај се аутор враћа некој врсти изворног приповиједања, фиксирајући елементарне говорне и животне ситуације, да би показао да су оне у ствари преломне и да се кроз њих може сагледати не само лична судбина јунака, него и судбина нашег колектива, народа. Овдје је свака прича нека врста поуке, са лица мјеста. Вишња Косовић наглашава своју блискост не само са умјетничким референцама, него и са аутентичним, локалним, завичајним, тражећи у превојима тих, на први поглед безначајних збивања неки дубљи смисао, увијек љепоту, понекад истину, а врло често и правду - ствари које лагано нестају и из наших књига и наше свакодневнице. Ово је дакле, књига малих прича о нама на прекретници, у транзицији, у трауми - и ту је увијек присутан још неко, мало бољи, мало мудрији, неко ко ће нас опоменути колико смо залутали и колико нам је потребна нова ријеч. Помало парадоксално, то је у ствари стара ријеч, већ изговорена али заборављена. Отуда у прози Вишње Косовић имамо наклоност према архаичним детаљима и на тематском и на језичком нивоу, и нескривену носталгију, и локализме који имају функцију да призову у наше памћење барем нешто чврсто, поуздано, што сви знају и чега се придржавају. На жалост, ми боље памтимо датуме избора него датуме слава, боље празне развоја и политичке програме него имена својих села. Отуд се у књизи јавља комбинација жалопојке и с друге стране прилично оштре сатире. Ове приче су само на први поглед мирне, елегичне и носталгијне, понекад са шармом народног предања, понекад етнографски занимљиве.

У причама се стално активирају нови гласови, афирмише се маргина, аутсајдерство, до ријечи се доводи оно ћутљиво и дискримисано - и све је то покушај да се оно што је на први поглед неповратно изгубљено врати на сцену, и приповедачку и животну. Због те етике мени се чини да ове приче лебде негдје на самом рубу књижевности, као да желе да је напусте и да крену негдје даље, као да је њихов прави смисао да се рефлектују у неку још елементарнију раван, тамо гдје се прича о идентитету наставаља.

проф. др. Ратко Божовић

ПРИПРЕМА ЗА РОМАН

Прва Вишњина књига била је збирка пјесама «Догоријева свијећа над Брезјем». Било је у њој тако жестоких емоција о времењу садашњем да сам је ја читао заустављајући се. Написала је, сјећам се, и да човек догоријева као свијећа пламичком бола и пламеном стида. То је готово водиља у збирци која је била њено заснивање етичког става у односу на оно што се дешавало у нашој земљи деведесетих година. Слједи затим збирка пјесама «Небокруг». Зрелија збирка пјесама у којој већ имамо кохерентно обликованог аутора. Ту исказује стих «човек је жвџ и калња узбурканог мора». То је већ једна прича о човеку који је трагична жртва и темпоралности и људских граница и саме историје, с тим што је категорија времена код Вишње Косовић стално присутна. Она види вријеме као ону моћну супстанцу која као киселина разара живу твар, живот сам. Она смишља стратегију како да ту живу твар учини трајном, незаборавном, како да је остави да траје и даље од тренутка у коме је забиљежена. Вишња Косовић задужила је и афористичку књижевност, преводила су је Французи, Нјемци, биће у антологији коју ја припремам. И у тој врсти стваралашта она има сажетост која је фантастична и само филозофи могу да је искажу на такав начин. У свему што Вишња пише присутна је амбиција да се поетска ријеч, да се литерарна мисао темељи на миту, предању, филозофији, историји. Ако бисмо издвајали нешто из ових њених прича из збирке «Капија за нову ријеч» ја бих издвојио «Зевсово око». Да је само то написала мислим да би то било довољно да кажемо да је написала добру књигу. Мени се чини да се Вишња припрема за роман. Ови фрагменти ће једног тренутка бити сročени у целину њене литерарне пројекције човека и свијета. У причи «Зевсово око» видно сам амбицију, потребу да препозна у литератури, у животу, мудрост сабирања *«расутих корака низ вријеме»*. Без тога и године и столећа постају засушени откоси.

Вишња Косовић, за сајамски билтен

О Сајму

Сам амбијент и сама чињеница да смо поред храма, даје једну додатну топлину и једну додатну духовну снагу овом Сајму. Овај предивни трг, који је симбол Херцег-Новог говори о томе колико је Херцег – Нови нехичан. Има име Нови и тако прикрива своју дрвност. Сајам у Граду је врије био Сајам, а ово је више као сабиралиште. Изложене књиге су повод да се саберемо. «Трг од књиге» има лекавну већу топлину и дјелује духовније, јер овај простор употпуњава неvjероватан амбијент у коме је мјесто књизи, слици, икони.

УКРАТКО *** УКРАТКО *** УКРАТКО

Четврти број Билтена «Трг од књиге» биће објављен у понедељак 4. августа како би Билтен садржао и текстове са завршног програма ове издавачко-књижевне манифестације.

Промоција «Antologie Serbica» у издању новосадског «Орфеуса»
ПРИСТАНИШТЕ У КОМ ВРИЕМЕ НЕ РАТУЈЕ СА ВЈЕЧНОШЋИ

Пете сајамске вечери промовисана је «Antologia Serbica» (I-III) у издању новосадског «Орфеуса» чији је приређивач проф. др **Јован Пејчић**. Ово капитално дјело штампано је прије недјељу дана и помоција на Сајму «Три од књиге» је прва његова јавна презентација. О књизи су говорили извршни директор Сајма књижевник **Селмир Радуловић** и стални критичар Сајма **Желидраг Никчевић**. У уводним дијелу свог излагања књижевник Радуловић се осврнуо на контекст из којег је изњедрено ово тротомно епохално издање. Томови ове антологије су заправо 8, 9. и 10. књига библиотеке «Изворник» која је започела са излагањем прије двије и по године у Издавачкој кући «Орфеус» у Новом Саду. «Прве књиге у тој библиотеци била су три књижевна писма **Марка Миљанова Поповића**, која су сабрали и приредили академик **Радомир Ивановић** и проф. др **Радован Биговић**. Књига је значајна по томе што се ова три књижевна писма – *Посланице* **Марка Миљанова Поповића** први пут приређују заједно у једној књизи и што се први пут обзнањује један жанр у свеколиком књижевном опусу **Марка Миљанова**. Друга књига ове библиотеке је књига једног од оних добромјерних њемачких интелектуалаца –

путописаца 19. вијека који су походили наше крајеве и о томе оставили лијепе записе. Аутор се зове **Густав Раш**, а књига «*Светионик Истока – Србија и Срби*». То је његов путопис са путовања по нашим предјелима. Тачније, постоје два путописа: један је посвећен Црној Гори, а један Србији. Овај други је објављен у подгоричком ЦИД-у. Оба рукописа је први пут на српски језик превео наш германиста **Томислав Бекић**. Трећа књига су *Изабране пјесме Јована Дучића*, у пет кругова које је сачинио можда један од најдаровитијих пјесника – **Иван Негришорац** који је дво, да тако кажем, ново читање и ново тумачење овог пјесника. Четврта, пета и шеста књига ове библиотеке су *Изабрана дела* владике **Николаја**. Избор је сачинио његово преосвештенство епископ бачки и новосадски **Иринеј** у три тома од 12.000 страница колико је остало у оставштини владике **Николаја**. Избор је направљен на једно 1.250 страна. Поговор је написао владика **Иринеј**, а предговор професор Богословског факултета у Београду **Радован Биговић**. Седма књига у овој колекцији су *Изабране и нове пјесме Матије Бећковића «Трећа рука»*. Избор сам ја сачинио, а предговор је написао проф. др **Јован Делић**.

Предговор је веома занимљив јер се указује први пут на тзв. *техичку* *сказа*, која одређује те велике поеме, а која је била присутна у неким мањим жанровима усменог пјесништва код великих руских романописаца – класика.Ето, из тог контекста изњедрују се ове три књиге – 8, 9, и 10. књига у библиотеци «*Изворник*». И ове књиге представљамо *вечерас*.» Радуловић је дао и кратак технички опис књига.«*Anthologia Serbika* је једно темељно и скрупулозно финализован духовни и књижевни пројекат. Приређивач и састављач овог *саборника српских молитава и похвала од XII до XX века* је књижевни критичар и историчар, професор филолошког факултета из Ниша **Јован Пејчић**. У првој књизи, *Приоку душа моја*, сабране су молитве Светога Саве и молитве о Светоме Сави, и можемо видјети како се у молитвама, као и у житијима, записима, хроникама и родословима, службама и канонима, старим књижевним жанровима, сачувала *духовна, свештена, владарска и морална историја српскога народа*. У њој су дате, , молитве – од **Теодосија** и **Доментијана**, преко краља **Милутина**, до *светог и равноапостолног* владике Николаја и оца **Јустина**. Из ове прве књиге чули сте, на почетку, двије кратке молитве Светога Саве – *Дај ми, оче неба, овај пут окончати*(молитву монаха

Симеуна пред одлазак у Свету Гору) и *Боже отаца наших, сачувај и укрепи наследство моје у држави бивше владовине моје* (молитву монаха Симеуна пред упокојење).Друга књига носи наслов *Време и вечност* и у њој је дат пресјек српских молитава од XIII до XX вијека, тих узвишених, празничних, језичких објава, сагласно идеји оца Јустина из *Стослова* *подвижничко-гносеолошкога*, гдје се молитва одређује као *тихо пристаниште гдје вријеме не ратује са вечностићу*. Лепеза аутора је од Светог Саве, Теодосија, Доментијана, **Стефана Првовенчаног**, **Данила Пећког**, краља **Милутина**, **Григорија Цамблака**, ученика **Даниловог**, **Јефимије**, **Данила Бањског**, кнегиње **Милице**, **Димитрија Кантакузина**, **Ђурађа Бранковића**, преко **Божидара Вуковића**, **Арсенија III Чарнојевића**, **Гаврила Стефановића Венцловића**, до **Орфелина**, владике **Николаја**, оца **Јустина**, митрополита **Амфилохија**, владике **Атанасија**, али и до **Ива Андрића**, **Исидоре Секулић**, **Светлане Велмар Јанковић** и **Новице Тадића**.Трећа књига *Чудо речи* овјерава да, као и молитва, похвала у Срба почиње са Светим Савом. Овај саборник је у славу *сладошти језика и силе ријечи његових*, у славу страсти крилатих ријечи. У овој су књизи сабране српске похвале од XIII до XX вијека – од Светог Саве,

Доментијана, Теодосија, Давида Пећког, кнегиње Милице, Јефимије, Деспота Стефана, Константина Филозофа, преко Гаврила Стефановића Венцловића до Доситеја Обрадовића и Ива Андрића, Јована Скерлића, Јована Дучића, Исидоре Секулић, владике Николаја, Матије Бећковића. Свака

Желидраг Никчевић:

ЕНЕРГИЈА ПРОХУЈАЛИХ ВЈЕКОВА

Чак и веома упућен човек, који добро познаје историју и културу свог народа, и који води рачуна о својој традицији, мора осјетити неку врсту изненађења и спонтане, дубоке унутрашње радости кад се суочи са овим трокњижјем, - кад види какво богатство посједујемо, кад схвати каквим духовним оружјем располажемо, или смо барем располагали, у прошлости.

То је први утисак - фасцинација овим обиљем врхунских текстова, из различитих времена, које сада имамо заједно, и који се држе на окупу као да су једна јединица, непрекината молитва, или похвала, као да их је једна рука сачинила, а у ствари су збир и енергија прохујалих вјекова и резултат незамисливе, неупоредиве снаге духа наших предака, оно што чини канон и ослонац једног народа, на чему се заснива и његова моћ преживљавања и његово достојанство међу другим народима. На ту баштину,

од ових трију књига има утемељен и систематичан предговор приређивача и, на крају књиге, додатке у којима су сабрани и технички и смисаоно детаљи који омогућују лакше читање и улажење у један од свјетова српске духовности и културе од XIII до XX вијека.

нарavno, можемо бити поносни, јер је она очигледан знак да је овај народ кроз своју тешку историју демонстрирао заиста врхунске умјетничке, моралне вјерске квалитете, да је остваривао врхунске домете, да је градио, молио се и пјевао на највишем нивоу - што би се рекло, европском. То је неспорно, али - бити поносан, то уопште није довољно. Спорно је што се у данашњем времену превиђа суштинска актуелност и виталност такве баштине, што нас она најчешће ни на шта не обавезује, као да је није ни било, као да је то илузија, фикција. Иако је ту у ствари ријеч о прворазредним документима и чињеницама.

Како је, дакле, могуће да један народ толико дуго производи дјела таквог квалитета, такве рафинираности, да таквом реторичком и филозофском и религијском снагом обликује свој живот и свој пут, па да се опет једног дана нађе тако рећи у пустињи? Ја ћу понудити један

могући одговор: били смо лоши читаоци. Непажљиви и некомпетентни читаоци. Пошто је то неопростив гријех, са катастрофалним последицама, ја заиста мислим да ове књиге треба да има свака српска кућа, не због неке моде или политике, него зато што у њима лежи истина о нама, ту пише ко смо и какви смо били, у најтежим временима. То је легитимација овијерена вјековима, и ако нам је она непозната, све друге исправе су лажне и свака ће нас контрола на путу заслужено казнити. Као књижевном критичару, мени је лако да докажем да овдје скупљени текстови имају непроцењиву умјетничку вриједност. То се одмах види, по стилу и језику, по љепоти израза и дубини садржаја. Ко тако организује своје реченице, ко на тој висини гради храмове у језику, томе не требају комплименти критике. Нешто друго ја вечерас желим да истакнем. Поред фасцинантне умјетничке и духовне вриједности, која је суштинска, у овим списима такође су кодирани основни гестови, успони и падови, слава и трагедија наше укупне националне егзистенције, и зато их треба читати крајње озбиљно, јер се тичу дана данашњег - наше данашње судбине. Најкраће речено, то нису књиге за музеј, него за школу. То су књиге које покушавају да нас задрже на окупу, списи који још увијек, крајњим напором, утемељују нашу заједницу. Наиме, то није

ништа ново: ако нестану најбољи духовни обрасци једног народа, онда брзо долази до распада укупног националног ентитета, и народ престаје да вјерује у себе, престаје да зна за себе, не признаје себе као нешто истог коријена, што дијели исту судбину. Велика је заслуга новосадског „Орфеуса“ и господина Јована Пејчића, састављача, шо су ове књиге пред нама, а видјећемо, што би се рекло, како ће надлежни да реагују. Игнорисати их, то би било као да срушите катедралу да би направили паркинг или Мекдоналдс. Не вјерујем да смо баш толико слијепи и глуви, мада постоје и такве индиције. У сваком случају, ове књиге показују и доказују да то слепило није урођено, него стечено. Новостечено.

И зато је овај издавачки подухват апсолутно савремен и садржај је такав, и поруке, само је питање колико смо ми спремни да се са њима повежемо. За нас који живимо у Његошевом озрачју, то је на неки начин и питање части, не само националног опстанка.

Свети Сава

ДАЈ МИ, ОЧЕ НЕБА, ОВАЈ ПУТ ОКОНЧАТИ
МОЛОВИ МОНАХА СИМЕОНА ПРЕД ОДДАКА
НА СВЕТУ ГОРУ

*Царе славе, једини бесмртни, Оче неба
и крепости, који промислом доброте
Своје ниједан човек не желиш да
погине, већ сви да се спасу, не остави
мене погинути! Јер знам да је милост
Твоја велика на мени, и сада молим Те.
Владико, дај ми овај пут окончати!*

(1207)

«ИЗНАД ИСТОКА И ЗАПАДА»

програм посвећен проглашењу владике Николаја Велимировића за свеца

Селимир Радловић,

књижевник, извршни директор «Трга од књиге»

НЕБОЗЕМНИ ЗАКЛОН

Радосна је за мене ова прилика да могу рећи неколико уводних ријечи на овој аечери у част светог и равноапостолног владике, о српском Златоустом чија је усмена ријеч била, како вели отац Јустин, небеско благо његов писани траг неподатљив и непропадив, његов живи тестамент светосавски, косовски, његова молитва ободрење за нас многопогрешне на земљи, јер је владика Николај један од највећих јерарха у историји наше Цркве, можда најзначајнија црквена личност Српског народа и свеколикот православног свијета у 20-ом вијеку, један од најутемељенијих и најраскошнијих духова свога времена. Истински Богоносац, Христовосац, духоносац који је у вјеквјечитом смислу Светог писма самјеравао основна начела драме људскога живота и историје. Јер је владика Николај, било да казује као богообдарени философ или pjesник, било да проповиједа као лагодан светоотачки богослов црквени, као скромни ученик цијелога живота који зна да Бог све уравнотежава. Свагда с непатвореном мјером трагичне неусаглашености између стваралачког жара првотне интуиције и објективних дарова мисли. Јер је био, како биљежи списатељка **Ребека Вест**, најизузетније људско биће не зато што је био mudar или добар већ зато што је био узвишен и магичан. Јер је, како саједочи **Александар Шлеман**, један од најделикатнијих савремених теолога. Владика Николај био најеминентнији православни епископ 20-ог вијека. Јер је опасао наш народ, како описује **Исидора Секулић**, једним мистичним зидом од самих манастира, од сићушног зовања стиснутог између Стене и Каблара и виловите Мораве преко Жиче до Савине, Студенице па даље и даље зракасто у свим правцима Српства док се опет не вратимо у Шумадију тај зид ће, записује Исидора Секулић, и може и мора боље одолевати нападима сваке врсте него зидови тврђава, кула, стражара, тамница. И тај мистични зид, то наше диховно и физичко прибежиште, тај небоземни заклон Жичког боговесника данас нам је, рекао бих, потребнији него икада.

Мр. Драгомир Сандо

БОГ НАМ ШАЉЕ ВЕЛИКЕ ЉУДЕ

Преносим благослове Његовог високопреосвештенства митрополита Амфилохија који је вечерас спречен да буде са нама, али ја у том жалу темељим своју част да кажем макар делић онога што би Високопреосвећени рекао и друго, свакако јесте част говорити о ономе о коме само могу да говорим ерудите сличне и по духу и по уму какав је, рецимо, свети отац Николај Лелићки, свети Николај Охридски. Ове године житија светих наше цркве биће богатија за име ново и додатак Житијима светих у званичној верзији издања, али њега је већ давно сам Човекољубац уврстио у Житија Цркви и нама остаје да име владике Николаја уврстимо у ред молитвеника канонизованих и великих пред самим Господом. Велики догађаји и велике личности у роду нашем нису самоникле и не долазе тек тако у историјски календар. И прилике историјске и личност Бог с времена на време шаље човечанству. Један период између 12. и 13-ог века врло је значајан у историји како Цркве тако и историје у општем смислу јер је дао једну плејаду заиста сјајних, генијалних и непоновљивих личности и догађаја. У нашем народу биће запамћено по светој лози Немањина на челу са Светим Савом. Но, и исток као и запад имају своје великане тога времена. Свети Сава је баш у том моменту и рекао **ДА СМО ИЗНАД ИСТОКА И ЗАПАДА**, односно да смо као Православни Срби Исток на Западу а Запад на Истоку. Други, такође значајан период је онај између 19. и 20-ог века када је био један замах Православне Русије дајући генијалне, непоновљиве личности, Клодоског, Лазинковског, Хобњакова... Тако у извесној духовној рефлексiji и духовној снази Бог даје силна и велика имена међу којима је и име светог оца Николаја Српског, оца Јустина Поповића и остале великане који се могу поредати у једном подугачком низу. Велики догађаји и велики људи, кажу, не долазе сами него их Бог шаље у пуноћи времена. Старозаветни пророк је рекао: нека је благословен Бог који посећује и походи народ свој и кроз дела и кроз личности. Ето, то је један принцип Божи. Не можемо га другачије ни окарактерисати ни означити. Велике личности се рађају као предодређене. Бог по свом признању и свезнању зна свакога од нас пре него што је зачет и пре него што дође на свет. Тако је Бог знао и кроз личност владике Николаја да ће он окрепљавати народ свој и својим примером и делањем ће на изванредан начин сведочити Бога, а сведочећи Бога, он ће као и данас подизати народ свој који је помало обременен. Добро је знао да је владика Жички рођен у другој половини 19. века у једној скромној али духовно снажној породици, од оца Драгомира и мајке Милеве, у вишечланој породици који су му преносили знамења своје вере. Тако

оснажен он је пошао на богословско учење у Београд а потом га је пут водио даље у свет. Карактерисале су га устаљене и снажне врлине вере и наде и љубави која је и темељ његовог духовног бића и његовог духовног стасавања. У таквој гигантској личности можемо разумети и настанак његових дела. Данас су ове дистанце када погледамо све што је владика Николај написао видимо одређени духовни успон. Све што је касније долазило имало је већу снагу и већу духовну тежину. Свеж пример је нашег Светејшег патријарха Павла који је рекао-Када сам био млад монах тада сам био строг према другима а доста сам био слаб према себи. Када сам ушао у неке средње године и као монах и као човек био сам строг према другима али и према себи. Када сам дошао у позне године свога живота некако сам био бољећив према другима а много сам строг према себи. Ова синтагма Светејшег патријарха може се односити само на снажне и велике људе па је то и најкраћа дефиниција и констатација самих дела владике Николаја Жичкога и Охридскога. Када кажемо да га је карактерисало оно што је најдубље у човеку то је та вера у постојаност владике Николаја је још из свог детињства носећи се духом вере, препознао самога и живог Бога а у Богу и самога човека. У том сазнању своје знао је да је човек као биће космоса велики свет у малом свету. Шта то значи? У старим временима античке философије говорено је да је човек велики свет у великом свету. Тако је човек који је непоновљив због свих својих способности и својих духовних и физичких особина и карактеристика. Како је долазило време неког измодженог материјализма онда је говорено да је човек мали свет због свог квантитета и сразмере са космосом. Међутим, хришћанство је одавно донело дефиницију која човека сврстава у праву димензију говорећи за њега да је он уствари макрокосмос, да је он велики космос у том микрокосмосу и пролазности и пропадљивости овога времена. Тако се и у том духу и владика Жички и Охридски и васпитавао. За мене не постоји ни једна већа ни снажнија дефиниција за човека него што се то може свести код владике Николаја а такође и утемељена на Новозаветној визији човека по којој је сваки човек сасуд Духа Светога, посуда Духа Светога. Отац Јустин Ђелићки каже да је наш живот и пребивање уствари пут од човека до Богочовека, од човечности до богочовечности и сваки човек је, уствари, потенцијални богочовек. Дакле, сваки човек је мали Бог али не у суштини него по благодати. То су све карактеристике и особине којима се надаћивао владика Николај. Нешто што немамо и не поседујемо сами не можемо дати ни другима, без обзира колико се упињали и колико биле то наше добре намере. Из те пуноће и личности владика Николаја је могао да даје и другима јер је био опхрван снажном вером. Пре месец дана био сам у Минхену и посетио сам Дахау у коме је и владика пребивао током Другог светског рата. Посебно нас је интересовало место у коме је он тада живео и радио и писао књигу «Кроз тамнички прозор». И у том моменту смо

осетili и у ваздуху нешто свето. На излазу нас је зауставио један кустос који је чуо да говоримо српски и рекао нам да се ту и даље причају приче о великом владика Николају. Говорио нам је и о томе каква је дивовска личност била владике Николаја поред патријарха Гаврила Доживића у тим тамничким околностима и просторима. Он је имао снаге да својим духом победи све потешкоће и да изнедри право бисерје које ми и данас са посебном љубављу читамо и уносимо у себе. Снажна вера је карактерисала његову личну природу и оно што је имао око себе. Када обиђете неки манастир и сусретнете се са неким богообразованим монахом са његовог лица можете да читате читаву поруку Јевањђеља по коме човек живи. Кад читате житија неких светих људи добијате утисак да се сва природа, док су они били испосници и аскете, повиновала том светитељу. И оно звериње које је долазило око њега и које не само да га није нападало већ је и лизало његове ноге и умиљавало се. Недавно сам се срео са једном занимљивом књигом Алберта Леплеа о лечењу снагом молитве. Аутор је из пребогатог искуства показао како човек то духовном снагом живи у овом времену и животу. И данас када кажемо да се вером могу победити неке болести ми бежимо у крајност. Ми никад не смемо отворено да се сусретнемо са снагом и моћи праве и истинске вере. Бежимо уствари од Бога и не прилазимо му у отвореном молитвеном обраћању. Напазимо споредне путеве да му приђемо и у таквом молитвеном обраћању постоји одређен сарказам. Моћ молитве је најснажнија, најискуственија, најпопитнија живи контакт између голе душе човека са живим Богом. У том непосредном сусрету између Бога и човека најбоље се огледа сама снага личности и његове вере. То су све начини којима је и владика Николај ишао у сусретањима са самим Богом. У том тражењу свога циља настале су и снажне поруке и његова дела а посебно се напајао Житијима светих која би и нама, са његовим делима, требала да буду путоказ. У Новој Гвинеји постоји диван предео чији се планински врх и леги бели и такав огледа у мору. Тај планински масив на врху има крст који је путоказ бродовима како да уђу у луку. Ако онај ко крмари само мало погледа лево или десно насукати се на скриви које се налазе тик испод нивоа мора. То је и порука за свакога верника који тражи живог Бога кога је тражио али и нашао и сам владика Николај. Нека би дао Бог да молитвеник пред Живим трном попут Светога Саве, св. Јована Златоустог и других духовника и оних који су од раније у календару наше Цркве Православне, нека би дао Бог да и молитвама светог оца Николаја Жичког и Охридског и нама као поруку кроз његова дела подари снаге и моћи да и ми као људи којима је дата и задата мера нашега живота — «Будите свети јер сам и ја свет, Господ Бог ваш или новозаветна која говори кроз светог апостола Павла и кроз самога Христа да у меру раста, висине Христове тежимо и управљамо стопе духовне нашега живота и нашега раста.»

проф др Богољуб Шијаковић

**ТРЕБА ОБИЉЕЖИТИ СТОГОДИШЊИЦУ ВЛАДИКИНОГ
БОРАВКА У ХЕРЦЕГ НОВОМ**

Владика Николај је један необичан човјек, изузетна личност, личност са толико пријатељстава и веза, личност на коју су утицали и која је утицала на многе, али једноставно је о њему рећи и може се све рећи једном једином ријечи – Светац. Право је мјесто и права година да се говори о Николају. Тачно је 100 година од када је он био и Ухерцег Новог и било би лијепо када би град и на неки видљив начин обиљежио да је овдје 1903. долазио тада болешљив младић који је долазио на море да поврати снагу и сабаре здравље, куда с онда све отиснуо из херцег Новог, гдје је све био, постао је светац па је потом и канонизован за свеца и након 100 година од његовог боравка у Херцег Новом ми о њему поново говоримо, прошао је Европу, амерички континент, а мислима читав земљин шар и све свјетове, школовао се у Швајцарској, Енглеској, Њемачкој, Русији, Грчкој. Кад бисмо само набрајали његове докторате било би то научно за многе данас учевне главе. Он је 1908. докторирао теологију у Брну са тезом посвећеном вјери у васкрсењу, 1909. је докторирао филозофију у Оксфорду са темом о енглеском философу Барклију, 1910. његов је докторат из историје француско-словенске борбе у Боки Которској од 1806 до 1814. Затим је услиједила 1911. дисертација у Халеу – Ниче и Достојевски, 1911. пише и гласовиту књигу Религија његошева која је по Иви Андрићу најбоља најдубља најзначајнија књига написана о Његошу. То је и до данас остала. Великан је писао о великану. То је једна синергија, једна саосјећајност двојице генија. Ни почасни докторати које је добио не би могли међутим уз оне писане и браћене на европским универзитетима описати сав његов значај. Добио је почасни докторат у Кембриџу 1916. у Глазгову 1919. на Колумбији 1946., заиста чудесно и тешко да се можемо сјетити некога у нашем роду који је толико научничких, академских, универзитетских вијенаца ставио на своју главу. Опет он није најважнији и најзначајнији као научник, зналац многих области људског духа, многих култура, језика, он је био и по много чему другом изузетна личност. Од 1915. до 1919. боравио је у Америци и Енглеској у мисији у коју га је послала његова држава нападнута тада да би била збуњена и потпуно уништена. Али ни та мисија није била само државничке природе, амбасадорска, била је мисија апостолска. Чудили су се и дивили у Енглеској и Америци не само његовом бесједничком дару, уму, образовању, чудили су се и дивили, и о томе јавно говорили и писали како тај човјек који је дошао у далеку Америку да говори о угрожености свог народа и тражи помоћ за Србију и српски народ за јужнословенске народе, да ради на њиховом националном ослобођењу и уједињењу, како то тај човјек са таквом мисијом у својим великим бесједама у Вашингтону.

Лондону, уопште не помене свој народ него говори о свим народима о човјечанству о судбини људског рода на овој планети. Каква је та чудесна моћ да се свој проблем тако универтализује да он умјесто да од других грађи помоћ за себе одaje такву слику да се други могу обратити њему за помоћ и то онда када он са својим народом највише страда. Његова епископска дјелатност такође је изузетна, његова брига за сирочад у Битољу и Охридлу, посебно његова јавна, условно речено политичка дјелатност, његова борба против конкордата, против пакта са Хитлером и нацизмом, хапшење од нациста већ 1941. године, 1944. одвођење у Дахау гдје је дочекао крај рата, пораз Њемачке и ослобођење. Његова просвјетна и културна дјелатност ма гдје да се налазио такође су изванредно поглавље. Добро би било да обратимо пажњу на наслов вечерашњег програма «Изнад истока и запада» Тај наслов је и наслов издања новосадског «Орфеуса», избор из дела владике Николаја, то је важна формулација, ово изнад је синтеза истока и запада. Владика Николај то што је говорио, мислио писао радио, то је све било изнад, изнад храјности, изнад супротности, изнад острашћености, изнад уобичајеног, изнад текуће историје Европе и Свијета, то изнад је синтеза у темељу које је наравно Христос. Поучна је и изузетна његова бесједа духовни препород Европе коју је одржао на Краљевском колеџу у Лондону 1920. године. Она је изузетна по томе што данас када је читамо осјећамо да су проблеми о којима је владика говорио и данас живи, кулминирају, изоставају се, постају све већи. Има ли данас некога ко ће у Квинс колеџу одржати такву бесједу и да она допре данас до моћника који одлучују о судбини овога свијета. Како би данас црквени кругови широм ове планете реаговали, примили једну такву бесједу какву је он тада одржао. Посебно је интересантно што и у Европи почиње да се расправља на тај начин на који је владика Николај тада говорио о идентитету Европе и проблему губљења средишње позиције у свјетској цивилизацији.. Он је тад доказивао да је доведена у питање хришћанска култура која је у самом средишту европског духа, која утемељује европску цивилизацију, тиме што се окреће од Бога. Поставаљао је тада питање шта би била европска без хришћанске цивилизације, шта би били европска архитектура, сликарство, вајарство, пјесништво, књижевност, без хришћанства? Била би незамисливи... Шта би било са институцијама, са музиком без хришћанства? Видјели бисмо пред собом развалину, пустињу... Европу ни данас неће ујединити евро. Европу ће ујединити европски дух који је у свом темељу дубоко хришћански. Пред крај тог излагања Владика Николај каже - кад почнете помагати слабе у вјери који се колебају због незнања која је права црква и говорити им да остану вјерни цркви у којој су крштени а да поштују и воле све друге цркве примјетићете да Европа почиње да живи једним новим стваралачким животом. Те његове мисли о Европи и хришћанској цивилизацији без које

Европе нема толико су данас савремене да је довољно поменути текуће расправе ових година у европским метрополама које се воде око будућег европског Устава. Посебно имам на уму расправу око тога да треба формулисати један члан који ће говорити о хришћанском идентитету Европе.

У скорашњем уставу Пољске поменут је Бог, у уставу Њемачке стоји позивање на Бога. Због чега је то важно у европском законодавству? Важно је због тога што постоје вриједности о којима не одлучујемо ми. Искуство 20. вијека показало је шта се догађа са Европом ако су све вриједности људске вриједности. Онда их можемо рушити, мјењати, поништавати, пројектовати како хоћемо. Ако међутим постоје вриједности које су приковане на небесима онда су то вриједности о којима не можемо одлучивати ми па их онда не можемо ни довести у питање. На нама је да их поштујемо и прихватимо сходно сопственој моћи. Они који су склони да оптужују владика Николаја за све и свашта замјерају и то што се он тада бавио политиком. Кажу да је добио ореден од Хитлера и птају како то сада може бити човјек вриједан поштовања. То једноставно није истина, истина нје да је добио грађанско одликовање за то што је као епископ Охридски обновио и уредио њемачко војно гробље рекавши да су Срби такав народ за које мртав непријатељ више није непријатељ. Човјек који је имао такву величину такву Христову ширину праштања, човјек који је и мртве непријатеље хтио да опоје, да уреди њихово гробље и да покаже шта значи бити цивилизован и бити хришћанин. Он је за то добио више година пред II светски рат, грађанско признање Њемачке. А шта је мислио о нацизму најбоље се види по томе како је прошао када су нацисти дошли у његову земљу. По изворима из њемачке полиције у којима је наведено све због чега је одмах на почетку рата ухапшен а касније послат и у Дахау, владика Николај је више пута Хитлера називао библијским антихристом и прорицао његову пропаст, да је манастир Жича као његово архијерејско сједиште био упориште антинацистичког става Срба, да је био идејни творац војног пуча од 27. мрта, да је 27. марта поподне примио честитке од Рузвелта и енглеског краља због развргавања пакта... посебна је тема бављење политиком једног црквеног великодостојника. Сама ријеч политика је од грчке ријечи полис, а то је јавна заједница људи организована на темељу права и морала. Када су Латини преводили ту хеленску идеју онда су је превели са рес публика – то значи јавна ствар. Аристотел је негдје говорио да је онај ко је а полис, ко је аполитичан ко је незаинтересован за ствари политике у својој земљи, да је он самосвојан, саможив човјек, или на грчком - он је идиот. Политика је овдје схваћена као дужност залагања за опште добро заједнице

kojoj pripadamo i u tom smislu zaista se za vladiku Nikolaја може рећи да се бавио политиком, залагањем за опште добро не само свог народа него читавог човјечанства. То је чинио и патријарх Гаврло Дожић. У тадашњем смислу ријечи политика је историјски наслијеђена дужност наших црквених поглавара да раде на добробит народа. Управо на свом устоличењу за патријарха српског Гаврило Дожић каже - ми имамо ту срећу да не стварамо личне програме него имамо програм који нам је оставио први архиепископ СПЦ, Свети Сава. Православље је оно што наш народ надахњује да буде јак у служби Бога и у служби човјечанства. То је основа јавног дјелања и историјски налог наших црквених великодостојника, налог Св Петра Цетињског, Владике Рада и митрополита црногорског а потом и патријарха српског Гаврила Дожића. Исти је данашњи налог, данашњег митрополита високопреосвећеног митрополита Амфилохија који се придружује славном низу наших великих ђуди који су живјели, мислили, дисали дјепали - изнад истока и изнад запада.

УКРАТКО*** УКРАТКО *** УКРАТКО

У музичком дијелу програма приређеног у част проглашења Владике Николаја Велимировића за свеца наступио је црквени хор «Свети Сава» којим руководи Петар Ракић. Хор ради при цркви Светог арханђела Михаила на Белависти. На завршетку програма наступиле су и чланице дуета «Цетињска моба».

УКРАТКО*** УКРАТКО *** УКРАТКО

На штанду београдске «Геопоетике» кажу да је роман «Теута» Мираша Мартиновића међу најтраженијим књигама на Сајму. Током трајања манифестације стигла је из Израела вијест да се дијелови романа преводе на хебрејски, а ући ће у «Митологије славенских народа» коју припрема Дина Катан Бен Зион.

БИЛТЕН «ТРГА ОД КЊИГЕ»

За издавача : Оливера Доклестић

Редакција Билтена:

Витка Вујновић, Драгана Зечевић и Петар Јаничић

САВРЕМЕНИ КЊИЖЕВНИ МОЗАИК ЦРНЕ ГОРЕ

Сезме вечери сајма *«Трг од књиге»* представили су се pjesници који чине, како је најављено, врх савременог pjesничта у Црној Гори, па је и овај књижевни програм назван *«Савремени књижевни мозаик Црне Горе»*. То су: **Миодраг Трипковић**, **Миодраг Вуковић**, **Анрија Радуловић**, **Гаро Јовановић**, **Бећир Вуковић** и **Радомир Уљаревић**.

МИОДРАГ ТРИПКОВИЋ (Подгорица, 1947) објавио је следеће књиге pjesама и записа: *«Потом отићи»*, *«Касни ждрал»*, *«Песме Феба Хипериона»*, *«Доручак на Ади»*, *«Пандорина кутија»* и *«Крв песника»*. Прије него што је прочитао своју прву pjesму *«Стефан Вуканов сања лавру Немањића»*, Трипковић је надахнуто говорио о манастиру Морачи и о Морачи – манастиру Немањића и манастиру ког је и природа урадила. Поред ове, прочитао је и двије pjesме о Цетињу (једна је писана еквицом, друга ијеквицом) и *«Аве патриас»*.

МИОДРАГ ВУКОВИЋ (Цетиње, 1947) објавио је следеће књиге: *«Круг – соба»*, *«Цртач стрипова»*, *«24»*, *«Позна љубав Ане Франк»* и *«Млака вода»*. Публици се представио са три pjesме: *«Одмар Шерлока Холмса»*, *«Вереница»* и *«Приватно царство небеско»*.

АНРИЈА РАДУЛОВИЋ (1970) до сада је објавио ове књиге: *«Поглед са моста»*, *«Знак у тијеску»*, *«Поноћ на Дону»*, *«Огњено ребро»*, *«Ријеч са југа»* и *«Анђео на пијеници»*. На *«Тргу од књиге»* прочитао је ове pjesме: *«Хемингвеј»*, *«Едгар Алан По»* и *«Јесен»*.

ГАРО ЈОВАНОВИЋ (1951) објавио је следеће књиге: *«Псолики»*, *«Црни сој»*, *«Ђавоља кадионица»*, *«Вилењак»*, *«Тако је казано»*, *«Црни сој II»*, *«Кокот пјева мртвима»*, *«Кад црни кук однесе моју душу»* и *«Љубавно писмо»*. Публици је прочитао једну дужу pjesму – поему од гробини.

БЕЋИР ВУКОВИЋ (Колашин, 1954) написао је *«Чисто стање»*, *«Зидови који расту»*, *«Мемфистово сјеме»*, *«Потпис свиленим гајтаном»*, *«Дух парка»*, *«Изралиште»*. Прочитао је pjesме: *«Може се живјети»*, *«Кухање мастила»*, *«Крв у праху»* и *«Ништа не радим без туге»*.

РАДОМИР УЉАРЕВИЋ (Никшић, 1954) написао је до сада 11 књига. Наводимо само неке: *«Мијена»*, *«Бритва»*, *«Прикупљање података»*, *«Примални крик»*, *«Преса»*, *«Предговор»*, *«Зимски дворац»*, *«Двострука колевка»*. Публици је на *«Тргу од књиге»* прочитао неколико фрагмената из једне своје дуже поеме која се зове *«Усековање»*.

У другом дијелу вечери на «Тргу од књиге» представљен је роман «Игра анђела» наше најтраженије и најатрактивније списатељице.

**Катарина Брајовић, о роману «Игра анђела»
КЉУЧ ЗА НЕПОДИЈЕЉЕНУ ЧИТАЛАЧКУ ПАЖЊУ**

Ако су све приче већ испрличане, једино што нам преостаје јесте да их испримамо на нови начин. Ову срећну приповједачку прилику, садржану у основама постмодерне поезике, искористила је Љиљана Хабјановић Ђуровић, у «Игри анђела», свом најновијем роману.

Прича коју је она рекреирала, и тако јој дала нови живот, кроз нове причаоце и препричаваоце, класична је и кључна сторија. Коријенска повијест о добру и злу, о пролазности и вјечности, о љубави и дужности, о царству земаљском и небеском. То је прича о успону и паду српскога царства, о Косовском боју и вазнесењу главе Лазарева, прича без које нема дјетињства ни одрастања, без које нема историје ни памћења. Како је историја нашу судбину преко колена преломила и како смо тако преломљени наставили да клецамо и грцамо, разапети између Истока и Запада, између земље и неба, између свега и ничега - то је Игра анђела.

Јунаци ове књиге су и јунаци наше прошлости, живописани ктитори и велможе, праведници и правде иштући, они о којима се вјековима пјевало и гудило, кад наглас, кад у потаји. Немањићи и Хребељановићи. Због њих, те славне госпде српске, пурпур је долазио и у наше стране и због њих се градили градови и дворови, цркве покајнице и испоснице. У тим здањима, од који многа данас постоје само у варљивом сјећању, дешавале су се драме о којима приповиједа Љиљана Хабјановић Ђуровић.

Игра анђела је, у ствари, романирани животопис кнегиње Милице, оне која је изданак светородне лозе Немањића, на коју се накаленило племенито господство Хребељановића. У храброј ауторској одлуци да се приповједна пажња са бојишта помјери у тишину женских одаја, управо у активирању неиспитаног аспекта повијести налазимо новину приповједног квалитета и могућност да се читалачка пажња поново приљуби уз класичне мотиве наше књижевности.

Иако је можда најпрецизније рећи да је ово прича о томе шта се могло дешавати у души Милице, души коју надгледа и над којом бди њен Анђео чувар, аутор је истакао и аристократски амбијент средњовјековља српског, с оне угодније и финије стране. Мириси и звуци, тканине и накит, огледала и књиге - све је подигнуто изнад земље на коју пада крв, да би се нагласила племенитост и узвишеност владарки, да би се истакла њихова љепота и душевност, али и да би се показала њихова спремност на жртву.

"Као што сам примала част, примам и дужност принцезе" - одјекује више него често дворским дојницама.

Управо у том распону - од немерљиве среће до потуно слома, од мирне узвишености до неподношљивог понижења, од ружа расутих под сваким кораком до кострети немоћно распете по монашкој постељници, укратко - од мајке до политичарке - у том немилосрдном раскораку са својом надом живи племенита Милица. Између чести и дужности, са својим породом и народом, нашла се сама на овој уклетој раскрсници путева, тражећи онај који спаја земаљско и царство небеско.

Уз опасност од свих уопштавања, може се рећи, ипак, да на свијету постоје двије врсте књига: оне које су последица писања и оне које су последица читања. Игра анђела је, несумњиво, производ читања. Историјски контекст једне дубоко личне и толико љубавне драме никад не би могао бити изведен пред читалаштво, без прецизно вођене стратегије нове употребе стари ријечи и заборављени израза, без призивања у сјећање ишчезлих предмета и ликова, оних ситних али неизоставних маркера литерарне стварности који читаоца држе уз књигу и не дозвољавају му да живи слободно док је не ископи до задње. Тај истраживачки напор стоји иза овог романа, дајући му чврсте ослонце и виткост грађевине, ону елеганцију и лакоћу каква је доступна само мајсторима који су своју вјештину довели до савршенства.

Необуздани и почесто хировити ток историје у Игри анђела савладан је кроз уланчени низ фабуларни секвенци. Као да је пронађена накнадна логика у стихији пропадања и страдања, нека виша памет у ономе што је било и зашто је било и увјерење да је то морало бити баш тако - да би се на крају сложило и заокружило у причу, у незваничну али исто тако моћну верзију истине, која парира историји и прати је у столу.

Вејн Бут, један од најкомпетентнији читалаца, у својој Реторици прозе, закључио је да нема романа без љубавне приче. Дакле, без љубави нема романа. Игра анђела јесте вишеструко љубавна прича које су концентрисане у једном лику, градећи га и растачући истовремено. Да ли је љубавна тематика учинила ову књигу неодољивом и обавезним штивом, бестселером и најчитанијом на Тргу од књиге? Шта ова књига има што друге немају и шта је чини тако изузетном?

Трагајући за ријечима које могу изнутра, из самог текста, помоћи радозналости, неку врсту аутопоетичког исказа, треба свакако обратити пажњу на детаљ о монаху Макарију, глави једне зографске тајфе. Он је сликао "свеце онако како их народ види и замишља, а владаре какви јесу. Зато су његове фреске живеље више са људима него као пука уметност".

Да ли у тој одлуци да се приближи, да њена проза живи више са људима, него као пука уметност, треба тражити разлоге феномена - да ли је то кључ за неподјељену читалачку пажњу «Игре анђела» и других романа из прозне радионице Љилане Хабјановић Ђуровић. Да ли је она успјела да

оствари сан романописца: текст у коме ће се, као у огледалу мирне воде, препознати сваки Нарцис? Или је можда и она, као и њен монах Макарије, само молита Господа да буде оруђе Његове воље, а он услишио? Можда.

Желидраг Никчевић, стални критичар Сајма **СВЕОБУХВАТНА ФРЕСКА КОЈА ДИШЕ И ТРЕПЕРИ**

Ово је књига о једном људском животу и судбини **царице Милице**, од рођења до смрти. И готово да се не може замислити захтјевнија, загонетнија и привлачнија тема за писце и читаоце склоне биографском приповиједачком модусу.

Мало је у нашој укупној историји узвишенијих фигура, толико важних и знаменитих епских, а истовремено тако заводљивих, тако предиспонираних за лирску или драмску обраду – као што је то царица Милица. Међутим, предиспозиција, та изазовност и отвореност теме, све до сада, до **Љиљане Хабјановић - Ђуровић**, није наишла на адекватан одговор. Можда управо због своје величине и деликатности. Имамо, дакле, бисерје из народне поезије, и присуство у народној машти и сновима, али у савременој литератури – не. Очигледно је то огroman и тежак посао, задатак који превазилази наше уобичајене реминисценције на прошлост.

Да би се, бар, дио те прошлости евоцирао, и нарочито – да би се то евоцирање извело на литерарно зрео и динамичан начин, да би се извеле на сцену све те безбројне снаге и струјања, сва та фина обиљежја некадашњости, за то је потребно много више од обичне жеље и спремности да се читалац обрадује егзотичним материјалима.

Ту писац мора бити ерудита, мора бити поштен и вјеран тумач историјских збивања, и мора имати у свом срцу, у слуху, у свом сензибилитету, мора имати мјеста за хиљаде потпуно неочекиваних детаља који се лагано уклапају у цјелину, у ту свеобухватну фреску у коју смо као читаоци загледи. И имамо право да тражимо да та фреска дише и трепери. Роман, дакле, није само биографија царице Милице, мада би и то био довољно велики посао, него се кроз тај период око Косовског боја, око којег се савија и лук њеног живота, кроз тај се период прелама и зрали читаво Српство, један фантастични а реални свијет у чијем смо окриљу сви рођени, један баснословни мозаик чији одблесак и данас судбински обасјава наше животе. Практично, нема реда у овој књизи који се не дотиче понеке националне трауме, иза којег већ не стоји нека прећутна митологија. И утолико је веће мајсторство нашег писца – да кроз све то прође као први пут, са свјежином и чистотом маште, са реторичком елеганцијом која плијени и потпуно обузима читаоца – рекао сам већ, на терену који је већ изукрштан и оптерећен безбројним путоказима.

Не знам чему треба више захвалити што је тако сложена тема једном књигом обухваћена, да ли знању или имагинацији, а највероватније њиховом складу. Отуда лакоћа приповиједања, отуда та дискретна вијугања кроз заплет који нас припремају за расплет, као да ништа од свега тога нисмо знали, а знали смо, или предосјећали - скоро сви.

Нагласио би, такође, чистоту и прецизност језика Љиљане Хабјановић – Ђуровић. Њен стилски регистар долази у близину патетике, али се брзо повлачи, ја мислим захваљујући осјећају за српски језик, који јесте и дубок и узвишен, али није патетичан.

И у оним молитвеним и литургијским сквенцама писац напросто не смије да погрјеши, а Љиљана Хабјановић – Ђуровић не грјеши зато што је ту реторику савладала – не школски већ душевно, зато што је она већ кодирана. Неки дјелови романа имају потпуно довршен поетски карактер, са религијским призвуком, наравно, али не мислим да ту треба правити неке жанровске диобе, било би неправедно. Сљедећа ствар, коју желим да нагласим у овом летимичном приказу, јесте несумњив значај које овакве књиге имају за нашу националну свијест. И свијест. *«Игра анђела»* свједочи, врло аутентично, какав смо ми народ били. Не скрива ужасе и несреће, не штеди никога, али немањихки сјај остаје на снази, и то не у прокламацијама него у свим тим финим детаљима и прелазима, у том непоновљивом амбијенту небске Србије која нам је сада, послије ове књиге ближа, некако људскија и драгоценија.

Љиљана Хабјановић Ђуровић, за сајамски «Билтен»

О «Тргу од књиге»

Мена се веома допада како је организован Сајам. Мој први утисак је да је све елегантно и отмено. То није само низ трга на којима се могу купити књиге како је то у многим местима, како је то и видје било ранијих година у Италији, место је занета лепо, овај трг је најлепше место у Херцег – Новом.

О новом роману «Игра анђела» и односу према читалачкој публици

Роман је објављен на Духове, 15. јуна и од Духовског понедељка за 40 дана продато је близу 10 хиљада примерака књиге, а објављено је четирто издање. То ме чини веома срећном, даје ми сигурност да нисам изневерила своје читаоце ни овом књигом. Успех једне књиге обавезује да са наредном књигом не изневерим своје читаоце. Увек осећам стрепњу и неизвесност док не крене прво издање, то прво издање нове продају старе књиге, а сва следећа издања продаје она сама.

Штећете следеће понудити читалачкој публици?

Петнаест је година како сам објавила свој први роман. «Игра анђела» је седми роман, али ја се бавим само писањем. Да ли је то брзо и плодно не процењујем али мислим да су рецимо компјутери убрзали процес писања. Имам сада идеју за два нова романа. Ја заиста верујем да је све унапред предодређено, а свој живот и рад ставила сам у службу Божју очекујем од свог анђела чувара да чујем шта је то следеће шта треба да пишем, за који од та два наслова треба да се одређим и надам се да ћу тај шанат јасно да чујем и добро да разумем.

Промоције књиге *«Поморски трговци, ратници и мецене»* др Милоша Милошевића

СВЕОБУХВАТАН ПРЕГЛЕД НАЈВАЖНИЈИХ ДОГАЂАЈА У БОКИ

Књига *«Поморски трговци, ратници и мецене»* др Милоша Милошевића представља свеобухватан преглед најважнијих историјских догађаја на подручју Боке Которске од XV до XIX стољећа. Те догађаје аутор представља на 570 страна у четири поглавља: *«Поморство – извор живота на камену»*, *«Облици живота»*, *«Стилови и ствараоци»* и *«Књиге и документа»*. Ово је рекао проф. др Миленко Пасиновић, о књизи др Милоша Милошевића из Котора за ког се не може казати шта је више – научни савјетник или неуморни архивиста, историчар или историчар умјетности, музиколог или pjesник. О најновијој књизи др Милошевића говорио је још проф. др Рајко Вујичић, а на крају публици се обратио и аутор. Професор Пасиновић представио је два прва, а професор Вујичић друга два поглавља. «Поглавље *«Поморство – извор живота на камену»* је поморско-економска и политичка историја овог краја од XV до XIX стољећа, без које се не би могло разумјети јединство разлика које сусрећемо у Боки. У другом поглављу *«Облици живота»* третирају се занати, братовштина, организација

здравствене службе, одбрамбена функција Котора, буне, земљотреси, насеља, људи, обичаји», рекао је професор Пасиновић, истичући да је највећи дио др Милошевић посветио братовштинама које су посљедице развијеног занатства у то вријеме. Према тумачењу професора Пасиновића, др Милошевић братовштине не посматра искључиво као еснафска удружења, већ указује и на њихову социо-економску и религиозну димензију. «Сигуран је закључак да су братовштине, посебно поморска, имале развијен систем организовања, управљања, одлучивања, финансирања и социјалног старања према својим члановима и њиховим породицама, до бриге у вези мираза кћерки тих чланова», истакао је професор Пасиновић, наводећи податак да су братовштине укинуте на основу царског декрета који је владин делегат у Котору, Луиђи Паулићи, спровео 2. јула 1810. године. Тим декретом укинута је седам братовштина, док је осам, религиозна *«Пресветос Сакраментиа»* наставила са радом. Др Милошевић, како је нагласио професор Пасиновић, обрадио је четири Грбальске буне (1421-28, 1432-33, 1448-52 и 1462-69) које

спадају у најзначајније догађаје у приморским комунама 15. вијека. Обрађене су и честе заразне болести, попут оне од куге 1572. године која је Котор svela на једну четвртину становништва, а 17 села на свега 1.103 житеља.

Котор нијесу потресале само епидемије већ и земљотреси, од оних 1563. и 1608, преко оног 1667 до најновијег 1979. године. Посебно се, како је рекао професор Пасиновић, др Милошевић задржава на оном из 1667. године ког је чак поетски описао надбискуп **Андрија Змајевић** који се нашао под рушевинама земљотресом срушеног олтара у цркви Светог Јураја на истоименом острву пред Перастом.

Наглашавајући да је поднаслов најновије књиге др Милоша Милошевића *«Студије о Боки Которској XV-XIX вијека»* проф. др Рајко Вујичић је истакао да је ту уврштено неколико студија из историје културе односно из историје умјетности ове регије које «својим значењем превазилазе локалне оквире и улазе у слојеве шире медитеранске културе».

Професор Вујичић истиче да посебну пажњу привлаче студије: о **Трипу Кокољу** (наш барокни сликар чије је монументално дјело везано за цркву Госпа од Шкрпјела) и о Которској катедрали (која је 1966. године обиљежила осам вјекова постојања).

«Прочват бокељског поморства, трговине и занатства, којима је аутор највише преокупиран у архивистичким истраживањима, дешава се током XVII и XVIII вијека. То је вријеме када Боком доминира барок који је имао активни утицај на све поре друштвеног живота и његовог културно-историјског миљеа. То се, прије свега, односи на архитектуру и заокруживање урбаних цјелина. О овом периоду аутор говори у чланку *«Неке стилске одлике барока у Боки Которској»* рекао је професор Вујичић, и истакао, као занимљив, Милошевићев чланак *«Francesco Cabianca u Kotoru»* чиме је афирмисан један истакнути венецијански скулптор који је прије Милошевићеве студије био мало познат. Захваљујући тестаменту **Винке Болице**, по рођењу **Буће**, удата за **Ивана Болицу**, дакле два припадника чувених которских племићких породица, уз помоћ још неких докумената из Историјског архива, аутор је развијетлно ауторство и меценство два односно три најљепша скулпторска остварења из времена позног барока Боке. Наиме, немајући порода, Винка и Иван Болица одлучили су да своју имовину даду за изградњу умјетнина општег значаја за град Котор – за скулпторско обликовање капеле уз катедралу Св. Трипуна у којој се сада налази реликвијум, за изградњу мермерног олтара у цркви Св.

Кларе. За тај посао ангажован је венецијански скулптор **Francesco Sabianca** за ког је Милошевић утврдио да се заправо презивао **Penso** – који је са својом радионицом од десетак мајстора, боравио у Котору од 1704. до 1708.», рекао је професор Вујичић, наглашавајући да је главна мецена наведених дјела била Винка Болица рођена Бућа. Записи о овом венецијанском скулптору сачувани су захваљујући стицају необичних околности. Francesco Sabianca је волио хазардне игре па је дошао у сукоб са законом. «Ствар је избила на свијетло када је изгубио на картама велику суму новца од каноника **Трина Пасквалија**. И да ствар буде још занимљивија, све се то догодило у кући Бућа у којој је умјетник становао са својом породицом и

неколико помоћника, од којих су неки, попут **Mafia Torregainija**, били искусни скулптори», навео је професор Вујичић начин како је др Милошевић дошао до првих докумената о овом великом венецијанском умјетнику. Захваљујући се скромно свима, како то приличи овом аутору, др Милошевић је на крају рекао: «Наука је, у првом реду, прича о трагању за истином, правилно сагледаним процесима развоја историјске судбине човјека и друштва појединих епоха. А истраживачи су само појединци који су, без обзира на оно увијек узнемиравајуће и саркастично **Пилатово** питање: *Quid est veritas?*» - томе главном циљу више или мање доприносили».

Др Милош Милошевић за БИЛТЕН сајма «Трг од књиге»

О Сајму

Организовање сајма на *«Белависти»* је права ствар. Амбијент је предиван. Штета је само што је *«Белависта»* потпуно затворена, па је закљочен поглед који је раније красно овај трг. А по њему је овај трг и добио име.

Шта ново припрема...

Са својим колегама радим на издавању превода *Статута града Котора* који ће бити пропраћен са свим научним анализама које за ту прилику треба урадити. Жељели би да књига изиђе ове, а паредне године хоће сигурно. При срцу ми је, а то сам већ и радио, да изађе *Статут Бокелске морнарице из 1463. године*. Дали би један репринт оригинала који је сачуван, а то би била врло корисна књига за наш свијет.

Спонзор програма на «Тргу од књиге»

Акционарско друштво *«Мјешовито»* из Херцег-Новог, које се бави трговином на велико и мало, *«Мјешовито»*, чине: малопродајни објекти у Херцег-Новом и Тивту, дука у Зеленици, магацини, дистрибутивни центар са хладњачом у Зеленици, сопствени возни парк, и, наравно, преко двије стотине запослених радника. Пола вијека пословања у немирним водама трговине, обавезују нас да пружамо квалитетне услуге потрошачима као и да увијек тежимо да будемо мању најбољима.

Повјерење за сва времена, **«Мјешовито»** Херцег-Нови

Промоција романа «Теута» Мираша Мартиновића

Симонида Корзић:

САЧУВАН МИТ О ТЕУТИ

Увек је лепше оно што је некада било, али је парленије оно што никада није било. ова Андрићева мисао готово увек добро пристаје свакој врсти књижевности или другог паamenta над прошлoшћу. Добро ми је познато да писац «Теуте» није имао намеру да узме улогу «хвалитеља времена прошлих», те да се «Теута» бави савременим дилемaма, идолима и идеалима посматрајући их кроз призму историјског контекста. У том смислу два основна односа писац изграђује кроз роман. Један је према жени, други је политички и бави се изазовима намирних времена. Читава прича о Теути постављена је на ниво архетипални симбола. Да би мит о прелепој и поноситој краљици остао сачуван, писац се веома пазио да јој не приђе превише близу и тако наруши њену савршеност. Након читања романа, ми о Теути, веома мало знамо. Чини се да је намерно изостао опис њене, необичне лепоте која је преживела векове. Иако се веома често, у роману бави снагом и опојношћу њеног угледа, писац је, избегавајући да нам га приближи, сачувао мит о Теутиној непролазној лепоти. Мистичност је други елемент који

једну успомену, једну потицу из историографије претвара у мит. О Теути се историјски веома мало зна. Није извесно ни да је име којим је зовемо данас, заправо њено право име, а не титула. У том смислу, теута или краљица уствари је универзални мотив жене владарке, који се историјски може односити на многе жене које су се нашле на одлучујућим позицијама у друштву чија структура управљања није у потпуности прилагођена женском принципу. Услед тога оне су осуђене на унутрашњу борбу својих страсти, склоности, одговорности. Међутим, имајући у виду колико привлачно дјелује Теута у својој одлучности и снази, љубави и нежности, не бих била несклонa да закључим, ризикујући да писца прогласим феминисткињом, да му није мрско помисао на женски принцип на позицијама власти. Без шале, Теута је мушки роман о жени која поседује све врлине и мане припадајући том архетипу. Преломна дилема, која се историјски понавља у различитом контекстима, али у суштини неизмењена, описана је у сцени заседања ратног већа где је она јасно формулисана у обраћању

Скердианда већу: «Прихватити услове Рима и преживати или кренути у нову борбу у којој ће сви изгинути!» Теутин избор је очекиван, да није негде не би било ни драме, ни легенде о Теути. Она одлучује да поднесе ултимативну жртву која ће од ње најзад начинити мит: «Одавде ћу отићи тамо где ћу живети вечно. У

легенду која ће узнемиравати Рим и све освајаче који крену на ову земљу». Мирашева «Теута» једно је од оних дела које опомиње да ни у нашем прагматичном свету, свету интереса универзалне вредности нису изгубиле свој значај и своје место.

академик Божидар ШЕКУЛАРАЦ

ЗАГЛЕДАНОСТ У НАЈДУБЉУ ПРОШЛОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Осврнувши се, на најмање изучен период у нашој историји, дукљански и преддукљански, и зажељевши да школовани кадрови у Црној Гори без предрасуда истраже ту прошлост, културу и друге сегменте идентитета, јер *«све што је нестало и што су створиле цивилизације кроз трајање на простору одређене државе њено је културно – историјско наслеђе»* академик Шекуларац је нагласио да је Мираш Мартиновић један од већ афирмисаних аутора *«загледаност у најдубљу прошлост»* Црне Горе. Он као *«стваралац и савјар»* трага за тајнама скривеним у далеку прошлости, за несталим традицијма и цивилизацијама на глеу Црне Горе. Пошто је избрусио своје перо на разним круговима, молитвама, митовима и смарагдима, загледан у Есхилов дан, подучен Вавилонским мудрацима, стигао је у свој Монтенегро – *«Pietre di Montenegro»* (Камење Црне Горе). Путевима Превалиса, са жељом да отвори Агрувијум. А онај који путевима Превалиса стигне у камење Црне Горе, стигао је у вртлог из којег више не излази. Већ зрели стваралац Мираш Мартиновић нам је недавно подарио нову књигу на историјске теме. Извукао је из 23-вјековне таме илирску краљицу Теуту. Причајући о краљици неописиве љепоте везе прелијепи филм црногорске прошлости, историјско штиво заогрнуо је литерарном прећом тако да читалац не осјећа гдје почиње и завршава историја и гдје писац говори устима својих јунака. Иако легенде и историја не иду заједно, јер су легенде везане за литературу, а историја за изворе, треба наћи оправдања за Мирашево мишљење да *«предати стварају простор за трајање, себи и свој народу.»* Чињенице говоре да је Теутин Ризон представљао центар војне моћи у Илирији и да су дивља илирска племена била главна сметња за успостављање римске власти. Читаоцима препуштам да просуде има ли ова прича о непокорности и дивљини свој ваставак, а Мираш оптимистички оставља отвореном причу своје књиге, јер, краљица Теута наставља да живи у машти народа, да путује и гледа своје краљевство, из ириса, у доба када он расцвјетава.

Мираш Мартиновић: УВИЈЕК ДРУГАЧИЈА ТЕУТА

Сваки пут, кад треба да говорим или пак нешто напишем, доживљавам «Теуту» на другачији начин, неко ново свијетло пада на њу. И та чињеница говори о Теутиној личности и снази мита о којој. Једноставно, таман помислиш да си испрофилисао тај лик, дао му неку нову димензију, увео у неке оквире, а он се појави потпуно другачији, али са истом суштином: прича о љепоти ове краљице наживјела је двадесет три вијека. Замислите каква је та љепота, била-ако је себи обезбједила толико трајање!?

У чему је неодољивост, заводљивост и зрачење те личности и снага тога мита? Питање је који се сваки пут из нова поставља. Али, колико год се трудили, тешко је дати одговор на

његу. А уколико би одговор и био нађен, сигуран сам, мит више не би постојао. Теута, има своју магију. Довољно је да се изговори то име, па да машта одмах добије крила, да се размакне видици, отворе дубине историје и вјечности. Да ли је уистину то било име жене илирског краља Аргорна? Нашао сам на ауторе који тврде да је Теута титула. Свеједно, с његовим изговором отварају се многа врата, лавиринти вјекова. Њен дворца и благо за којим се увијек грага. И у чињеници да га ни до данас нико није пронашао- има неке симболике. То име и није обично име. Ја бих га назвао шифром, кодом, који пулсира вјечностију. Оном увијек зрачећом енергијом

Мираш Мартиновић,

О Сајму...

Мислим да је Белавишта право мјесто. Овај Сајам је почетак али има све адуте да постане култно мјесто. Има више разлога за то. Прије свега што је то срце Старог града у коме је више значајних објеката, прије свега срце светог Архангела Михаила-Истина, ово су први кураци и треба се навикнути али је општи утисак повољан.

О ономе што тренутно ради...

Теута се остварила кроз моју књигу само дјелимично. Сада слиједи књига НЕОТКРИВЕНА ЗЕМЉА у коју ће, као у неку шкрињу, ући разни одломци, медитације које имају своју историјско-археолошку подлогу. Свим овим књигама претходила је ВИА КАРМЕА-КАРМЕЈСКИ ПУТ, То је тзв. Егејски пут, пут културе из Егеја у ове крајеве. Ту књигу сам написао прије више година али је још у рукопису. Не знам зашто не могу да јој се поново вратим. Вјероватно чека неки zgodан час јер све има свој час и пријеме.

Акценти са друге конференције за новинаре «Трга од књиге» Конференција је одржана у Градској библиотеци и читалници у понедељак 28. јула

Салимир Радуловић, извршни директор манифестације

ОЧЕКУЈЕМО СТОПРОЦЕНТНУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА

За првих седам дана «Трга од књиге» реализовано је 11 програма, готово све што смо записали и планирали. Једино је београдска «Просвета» свој програм одложила за неки од наредних дана. Пострудили смо се да направимо манифестацију у славу књиге, тог угасног камена наше цивилизације и мислим да смо на добром путу да остваримо жељу да манифестацију која је углавном била комерцијална претворимо у комерцијално-културну.

Радуловић је подсетио на програме који су реализовани на Балависти а затим додао – могу се некеме допадати или не нека од имена, али су мјеродавне једино референце које стоје иза тих аутора. На тргу су били Драган Јовановић Данилов, добитник НИН-ове награде Горан Петровић Рајко Петров Нсгд, Љиљана Хабјанскић Ђуровић, црквени великодостојници, академици.

Трг је сам по себи догађај али догађај који призива други догађај. Ако је овај Трг призвас књигу то значи да смо сваке ноћи богатији за два догађаја.

Оливера Доклестић, начелник Секретаријата за друштвене дјелатности

ЦАРИНЕ СМАЊИЛЕ БРОЈ ИЗЛАГАЧА НА САЈМУ

Умјесто планираних 23 хиљаде евра за «Трг од књиге» биће издвојено 18 200 евра, што је последица мањег броја издавача од очекиваног. Чак 17 издавачких кућа из Србије и републике Српске одустало је од учешћа на манифестацији због високих царина и трошкова транспорта. Те прописе треба ускладити са нормама Европске Уније како би и књига и култура на адекватан начин биле заштићене. Доклестићева је саопштила да је од «спонзора» до сада «укуњижено» свега 1430 евра, али се надају да ће до краја сајамске манифестације тај износ бити заокружен на више него скромних 2000 евра. Упркос свему овоме за сада се измирују сви трошкови који износе за првих 7 дана око 9 хиљада евра.

Задовољство досадашњим током манифестације, упркос уоченим мањим пропустима изразио је и директор ЈУК Херцег Фест **Дејан Ђуровић**. Он је потенцирао да је добро што је настављен континуитет манифестације.

Невенка Митровић, директор Градске библиотеке и читаонице

БИБЛИОТЕКА ДАНОНОЋНО ОТВОРЕНА

Свих дана од када је почео "Трг од књиге" библиотека је скоро даноноћно отворена чиме свакако стиче додатну афирмацију. Невенка Митровић је потврдила и занимљив податак о доброј посјећености сајамских програма. Наиме, сваке вечери на белависти је углавном испуњено свих 180 столица за публику која осим што присуствује промоцијама радо обилази сајамске штандове.

Што се тиче обогаћивања фондова Библиотеке за сада са издавачима нема значајније сарадње. Наравно добијају књиге на поклон од појединих издавача попут народне и универзитетске библиотеке "Иво Андрић" из Приштине, а и аутори су расположени да примјерке својих књига оставе херцеговској Градској библиотеци.

Завршна конференција за новинаре планирана је 2. августа. По жељи новинара који по оцјени организатора добро прате ову манифестацију биће организована у 22,30.

А.Д. **МЈЕШОВИТО** ХЕРЦЕГ-НОВИ

ХЕРЦЕГ-НОВИ, 10 Херцеговачке бригаде бр. 1

ПУБЛИКА О «ТРГУ ОД КЊИГЕ»

Мила Баљевић, управница
будванске библиотеке

Ја сам из Будве, а у Херцег-Нови сам дошла управо ради Сајма. Нисам била претходне године али мислим да је локација далеко боља него што је то била она у Игалу. Увијек је боље кад је Сајам књига ближе библиотеци,

Миљана Мијовић, ученица

Моје мишљење о Сајму је сасвим позитивно самим тим што је локација много боља него у Игалу. Јесте да је прошле године било много више излагача, као и књига, али ове године је посјећеност сајма много већа у односу на претходну.

Нина, студент (штанд
«Деца књига»)

Уопште нисмо задовољни. У Игалу је било боље и ради атмосфере и ради промета-много боље, барем по мом мишљењу. Овде је лоше. Трекутно је најпродаванија антологија љубавне поезије «Ти си ми све»

Ђурђевић Марија, студент
правног факултета(штанд
«Народна књига»

Организација овогодишњег сајма је до сада по мени најбоља. Само место дешавања је лепо и то свима много значи.

Најпродаванија књига је «Ситничарница код срећне руке», коју је написао Горан Петровић, добитник НИИ-ове награде.

На улазу на плато на коме се налази изложбени простор «Трга од књиге» налази се књига утисака из које преписујемо:

Миња В.

Нигде до сада нисам видела на тако малом простору тако леп избор књига.

Ђорђевић Ђокић

Сајам је замишљен добро, само да има више издавача и да нема царине на граници.

Анкету припремио:

Вук Вуковић

Programi po planu

Uz izvanrednu podršku organizacija i društava, realizirani su i drugi programi "Korak na naprijed" u cilju poboljšanja kvalitete života građana.

Uz izvanrednu podršku organizacija i društava, realizirani su i drugi programi "Korak na naprijed" u cilju poboljšanja kvalitete života građana.

Uz izvanrednu podršku organizacija i društava, realizirani su i drugi programi "Korak na naprijed" u cilju poboljšanja kvalitete života građana.

Programi po planu. U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

Programi po planu. U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval.

OTVOREN I "TRG OD KNJIGE" U HERCEG NOVIOM

Sudbinski rebus među korica

Knjige "Djeca", "Trg od knjige" i "Herceg Novi" su otvorene u Hercegu Novom. Otkriveni su i rebusi koji su skriveni među korica knjiga. Rebusi su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

Knjige "Djeca", "Trg od knjige" i "Herceg Novi" su otvorene u Hercegu Novom. Otkriveni su i rebusi koji su skriveni među korica knjiga. Rebusi su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

Čekajući remek-djelo

Knjige "Djeca", "Trg od knjige" i "Herceg Novi" su otvorene u Hercegu Novom. Otkriveni su i rebusi koji su skriveni među korica knjiga. Rebusi su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

Antologija serbika

Knjige "Djeca", "Trg od knjige" i "Herceg Novi" su otvorene u Hercegu Novom. Otkriveni su i rebusi koji su skriveni među korica knjiga. Rebusi su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

TRG OD KNJIGE

Svi programi realizovani

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

TRG OD KNJIGE: Organizator dosadašnjih realizaciju

organiziranih programa ocijenjuju - veoma uspjehom

Sve knjige je trg bogatiji

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

IZDAVAČI I DOMAĆINI TRADICIONALNE MANIFESTACIJE U HERCEG NOVIOM OŠTRO PROTIVU

Trg od knjige na knjižicu

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

U ovom slučaju, djeca su se bavila izradom i dekoracijom maski za karneval. Programi po planu su usmjereni na poboljšanje kvalitete života građana kroz različite aktivnosti i projekte.

Генерални покровитељ:
ОПШТИНА ХЕРЦЕГ-НОВИ

Спонзор програма:
АД "МЈЕШОВИТО"

Остали спонзори:
ХТП БОКА

ХОТЕЛ МЕТАЛУРГ - ИГАЛО

**МЕДИТЕРАНСКИ ЗДРАВСТВЕНИ ЦЕНТАР
ИНСТИТУТ ИГАЛО АД**

ЈП ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА - Х. НОВИ

**ЦРНОГОРСКА КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА
АД ПОДГОРИЦА ФИЛИЈАЛА Х. НОВИ**

ДОО ПЕКАЛА - БАОШИЋИ

ДОО "CONEX" - МЕЉИНЕ

ВАЛ - ХЕРЦЕГ-НОВИ

MONTEPRANZO - БОКАПРОДУКТ ТИВАТ

АУТОШКОЛА ВЛАЧИЋ - Х. НОВИ

CAFFE BAR CARUSSINO - Х. НОВИ

ПАНТО МАРКЕТ ДОО - ИГАЛО

Ресторани:
**"КУЋА ИВА АНДРИЋА"
"БАТОВИЋА МАНИ" - МОРИЋ
"ТАЖЕКС" - ЗЕЛЕНИКА
СПОРТ КАФЕ**

**ОРГАНИЗАТОР:
ОПШТИНА ХЕРЦЕГ-НОВИ, ЈУ ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА И ЧИТАЛИЦА,
ЈУК "ХЕРЦЕГФЕСТ", КЊИЖАРИЈА ЗАШТИЊА ХЕРЦЕГ-НОВИ**

**СУОРГАНИЗАТОР:
УДРУЖЕЊЕ ИЗДАВАЧА И ШТАМПАРА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ - БЕОГРАД**